

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Серія 5

*Педагогічні науки:
реалії та перспективи*

Випуск 14

Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2009

З М І С Т

ІНШОМОВНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ У СВІТЛІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

<i>Byshuk G.</i>	
SOME MYTHS AND MISCONCEPTIONS ABOUT LISTENING.....	3
<i>Вдовіна Т. О.</i>	
ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ	8
<i>Гончаров В. И.</i>	
ФОРМИРОВАНИЕ ЯЗЫКОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ШКОЛЕ И ВУЗЕ: К ВОПРОСУ О ПРЕЕМСТВЕННОСТИ (ПРАКТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ).....	13
<i>Деревянко М. М.</i>	
ОРГАНІЗАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	19
<i>Колодзько Т. М.</i>	
КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СТУДЕНТСЬКОГО КОЛЕКТИВУ	26
<i>Костикова Л. П.</i>	
КРИТЕРИИ СФОРМИРОВАННОСТИ ЛИНГВОСОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ ВУЗА	30
<i>Куликовська Н. І.</i>	
ПРОБЛЕМИ ЕТНІЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ НІМЕЦЬКОМОВНОГО АРЕАЛУ: ПИТАННЯ ДИДАКТИКИ	34
<i>Мокра О. М., Луценко О. Г.</i>	
НАВЧАННЯ РЕЦЕПЦІЇ ІНШОМОВНИХ ТЕКСТІВ ЗА ВИМОГАМИ ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ З МОВНОЇ ОСВІТИ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ)	40
<i>Ніколаєнко В. В.</i>	
ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	44
<i>Пинюта И. В.</i>	
ТРЕБОВАНИЯ К УЧЕБНЫМ ПОСОБИЯМ ДЛЯ ПОДГОТОВКИ МЕЖКУЛЬТУРНЫХ ПОСРЕДНИКОВ.....	49

Сорокіна Н. В.

ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ ЗМІСТУ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ..... 54

Спіжова А. В.

ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
В КОНТЕКСТІ СЕМІОТИЧНОГО ПРОСТОРУ 59

Яременко О. О.

ПРОВЕДЕННЯ ЕКСКУРСІЙ ЯК ОДНА З ФОРМ ПІДВИЩЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ ПІ / БІ 64

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИВЧЕННІ ТА ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Баженова И. В.

ОТБОР И ОРГАНИЗАЦИЯ СОДЕРЖАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
КАК ФАКТОРЫ УСПЕШНОСТИ ОВЛАДЕНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ КУЛЬТУРОЙ 69

Bandarenka A.

TEACHER EDUCATION IN THE DEVELOPING WORLD
OF GLOBALIZATION 74

Ваццилко Ю. А.

СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ ОСНОВЫ ПЕРЕНОСА ЗАРУБЕЖНОГО
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОПЫТА ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ..... 78

Воевода Е. В.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МУЛЬТИМЕДИА
КАК ИННОВАЦИОННОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕХНОЛОГИИ
ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ В ВУЗЕ 83

Вайноренс І. П.

РОЛЬ ЕПІСТОЛЯРІЮ ЛОРДА ЧЕСТЕРФІЛЬДА
У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ 88

Гладка І. А.

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ КОМУНІКАТИВНО-СИТУАТИВНОГО
МОДЕЛЮВАННЯ У ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 92

Іваненко Н. В., Ляшук А. М.

PROJECT WORK AS ONE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES
IN MODERN ENGLISH TEACHING..... 97

<i>Квасова О. Г.</i>	ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ-СХОДОЗНАВЦІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ.....	102
<i>Кравченко О. В.</i>	ДИНАМІКА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ПРАКТИЧНОГО КУРСУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	107
<i>Маслов Ю. В.</i>	СПОСОБИ СОЗДАНИЯ ГИПЕРТЕКСТУАЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ИНОЯЗЫЧНОЙ ПОДГОТОВКИ.....	112
<i>Новикова В. В.</i>	СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ ПРОЕКТЫ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА.....	117
<i>Novikova O. M.</i>	TEACHING ENGLISH STUDENTS TO SPEAK A FOREIGN LANGUAGE.....	122
<i>Редько В. Г.</i>	МІЖКУЛЬТУРНЕ СПІЛКУВАННЯ – ПРІОРИТЕТНА ТЕНДЕНЦІЯ КОНСТРУЮВАННЯ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	127

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИКЛАДАННІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

<i>Дем'яненко О. О.</i>	МОНІТОРИНГ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	133
<i>Зарудня І. О.</i>	ЗАСТОСУВАННЯ ДІАЛОГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ.....	138
<i>Ісаєва О. О.</i>	ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ШКОЛІ.....	143
<i>Клименко Ж. В.</i>	ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	148
<i>Кротенко Л. Б.</i>	КОГНІТИВНІ МЕХАНІЗМИ ТВОРЕННЯ ІРОНІЇ В ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ.....	153

ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Однією з актуальних проблем сучасної освіти є формування етнокультурної компетентності учнів. Особливої ваги це питання набуває у зв'язку з необхідністю реалізації в Україні принципу полікультурності освіти, в основі якого – протистояння расизму, етноцентризму, релігійним непорозумінням. Актуальність полікультурної освіти в нашій країні пов'язана з необхідністю вирішення таких питань:

- формування культури співжиття різних етносів у межах держави (на території України проживає понад 130 націй і народностей; у курсі зарубіжної літератури вивчаються твори багатьох національних спільнот, які традиційно співживуть з українським етносом);

- плекання особистості, обізнаної з культурою народів світу, зацікавленої в збереженні її різноманіття, миролюбно налаштованої до всіх націй.

Слід відзначити, що в сучасній науці існують різні підходи до визначення поняття *етнокультурна компетентність* [2; 3; 4; 10 та інші]. Так, М.Шульга тлумачить її як особистісну якість, що формується в результаті цілеспрямованого і спонтанного, організованого і стихійного засвоєння людиною (у процесі соціалізації) *культури свого народу* в усіх її виявах: традиційно-побутових, фольклорних, професійних, в наукових і емпіричних знаннях, на емоційному і раціональному рівнях (виділення наше – Ж.К.) [3]. Водночас Т.Поштарьова наголошує, що бути етнокультурно компетентним – означає визнавати принцип плюралізму, володіти *знаннями про інші народи та їхні культури*, розуміти їх своєрідність і цінність (виділення наше – Ж.К.). Етнокультурну компетентність дослідниця визначає як властивість особистості, яка виражається в наявності сукупності об'єктивних уявлень і знань про ту чи іншу культуру, реалізується через уміння, навички і моделі поведінки, що сприяють ефективному міжетнічному взаєморозумінню і взаємодії [9]. Н.Дрок розглядає етнокультурну компетентність особи як здатність її вільно орієнтуватись у світі культури, відчувати своєрідність кожного етносу і нації, вміння адекватно сприймати предмети, явища і процеси кожної культури, толерантно і з повагою ставитись до різних проявів етносоціальної поведінки (звички, традиції, обряди, ритуали) [2]. Ураховуючи сучасні дослідження з етнопсихології, в яких доведено, що в структуру

національної самосвідомості особистості входять знання про інші національності, вважаємо за доцільне спиратись на розуміння етнокультурної компетентності, запропоновані Т.Поштаревною і Н.Дрок.

Мета статті – репрезентувати методичні рекомендації щодо формування етнокультурної компетентності засобами шкільного предмета "Зарубіжна література".

Слід відзначити, що у вітчизняній методиці викладання зарубіжної літератури означене поняття ще не знайшло належного місця. Проте аналіз публікацій останніх років свідчить, що у працях Л.Мірошниченко, О.Ісаєвої, Ж.Клименко, О.Куцевол та інших приділялась значна увага формуванню уявлень учнів про художній твір як відображення певної національної культури [4; 6; 7; 8]. Величезний потенціал шкільного предмета "Зарубіжна література" щодо використання культурологічного підходу до вивчення фольклорних і літературних творів увиразнюють і літературознавці (З.Кирилюк, О.Ніколенко та інші) [5; 8].

З погляду ефективного вирішення розглядуваної проблеми важливим є питання про зміст етнокультурного компонента літературної освіти, що забезпечує формування відповідної компетентності. Його основою можуть бути такі складники:

1. *Етнокультурні знання*: про загальнолюдські та національні цінності, художній твір як фрагмент національної картини світу, національну літературу як відображення своєрідності нації, світову літературу як скарбницю духовних цінностей різних народів.

2. *Етнокультурні вміння*: вести діалог з інокультурним твором, знаходити етнокультурний компонент твору, пояснювати його художню роль, розуміти і приймати культурні відмінності, порівнювати ціннісні орієнтири різних народів.

3. *Ціннісні орієнтації*: усвідомлення цінності рідної культури й інших етнічних культур, орієнтація на пізнання інших культур, психологічна настанова на повагу до культурних відмінностей, ефективну міжкультурну взаємодію.

Шкільний курс зарубіжної літератури має високий потенціал щодо оволодіння учнями комплексом названих знань, умінь і ціннісних орієнтацій, оскільки репрезентує широкий масив кращих зразків фольклору і літератури різних народів. Укладачам програм і вчителям слід враховувати той факт, що з метою формування етнокультурної компетентності особистості варто пропонувати учням твори, в яких порушено теми миру (наприклад, Г.В.Лонгфелло "Пісня про Гайавату"), а також міжкультурної комунікації (Дж.Р.Кіплінг "Балада про Схід і Захід", Р.Акутагава "Усмішка богів", "Свято хризантем").

У процесі вивчення зарубіжної літератури доцільно систематично використовувати **прийоми роботи вчителя і види навчальної діяльності, спрямовані на досягнення школярами інокультурної природи твору:**

- слово вчителя про національну специфіку культури, відображеної у творі;
- бесіда за твором з метою виявлення його національного колориту;
- виразне читання твору з урахуванням традицій національної декламації;
- коментування інокультурних реалій і фактів твору;
- пошук етнокультурного компонента твору, визначення його художньої ролі;
- дешифрування національної символіки за контекстом;
- аналіз елементів твору крізь призму національної специфіки;
- моделювання твору без етнокультурного компонента;
- аргументація національної належності твору;
- спостереження за збереженням перекладачем національного колориту оригіналу;
- порівняння національно-специфічних проявів у літературах різних народів.

Наприклад, у 6 класі на етапі підготовки до сприймання "Різдвяної пісні у прозі" Ч.Діккенса доцільно запропонувати учням слово вчителя про специфіку святкування англійцями Різдва, яке міститиме такі матеріали (за книгою Л.Гамбурга [1]):

Англійці особливо люблять Різдвяні свята. У них втілено всю чарівність домашнього затишку. Пригадаймо англійське прислів'я: "My home is my castle" ("Мій дім – моя фортеця"). Таке відчуття особливо сильне в непогожу зимову ніч, коли в фортеці опущено ґрати й піднято міст. З давніх часів у святкову різдвяну ніч англійці збираються біля каміна. Їх зігріває його вогнище – пурпурове серце домівки, прикрашеної гілками гостролиста (вічнозеленого куща з колючим листям і червоними ягодами).

Різдво було найулюбленішим святом Чарлза Діккенса – святом, коли в його власному домі панували безмежні веселощі й дружлюбність. У різдвяні дні 1843 року Діккенс увійшов в будинки англійців... Він сів з ними біля святкового вогнища, спробував їхнього фаршированого яблуками гуся й прикрашений різдвяною гілкою гостролиста пудинг. Письменник, як і годиться святковому гостю, приніс подарунок – казку з привидами й духами, названу "Різдвяною піснею у прозі".

У подальшому, використовуючи елементи аналізу цього твору, варто провести евристичну бесіду, спрямовану на виявлення його національного колориту:

- Яке враження справив на вас опис оселі Скруджа (строфа II)? Які ознаки вказують читачеві на те, що перед ним – англійська домівка, прикрашена до Різдва?
- Які традиції і звичаї англійців відображено у творі?
- Чим святкування Різдва в Англії відрізняється від українських Різдвяних свят?

Крім названих, ефективним прийомом осягнення значення етнокультурних компонентів є **використання образу-посередника**, яке ґрунтується на тому, що читач краще пізнає чужу культуру посередництвом добре знайомих елементів рідної культури. Учням можна запропонувати такий вид навчальної діяльності, як

порівняння семантики слова в різних національних контекстах. Наприклад, для того, щоб школярі усвідомили національну забарвленість образу хризантем, можна порівняти значення слова для українців і японців. Цікавим може бути такий вид роботи, як зіставлення аналогічних національно-культурних символів (наприклад, сакура й калина). Усвідомили їх місце у національному коді того чи іншого народу допоможе простий експеримент. Так, учитель може запропонувати учням навести слова-назви рослин, які асоціюються в них з поняттям батьківщина. Як показала практика, студенти і учні згадують калину, вербу, мальви, що є підтвердженням чільного місця цих флористичних символів у національному коді сучасних українців. Учитель може повідомити, що якби аналогічний експеримент проводили б серед японців, то більшість з них назвали б сакуру й хризантему.

Старшокласникам можна запропонувати такі **творчі роботи**:

- характеристика національно-культурного компонента твору (“Образ північної трійки в поемі М. Гоголя “Мертві душі”);
- аналіз національного образу світу, відображеного у творі (“Світ японця крізь призму повісті Я. Кавабата “Країна снігу”);
- порівняння національно-специфічних проявів у літературі різних народів (“Природа очима європейських і японських поетів”, “Образ простору в літературі різних народів”);
- імітація національно-специфічних жанрів (написання хайку, танка, англійського сонета тощо) (за бажанням учнів);
- стилізація національного колориту (написання новели, казки в стилістиці певної етнічної культури);
- підготовка режисерських рішень щодо передачі національного колориту твору (наприклад, за п’єсою Б. Шоу “Пігмаліон”).

Особливо ефективним з метою вирішення порушеної проблеми може бути використання в шкільній практиці **етнокультурологічного шляху аналізу художнього твору**, який спрямовує рух читача від бачення окремих проявів національного в літературі до формування уявлення про національний образ світу, представлений у творі. Алгоритм його застосування може бути таким:

1. Виокремлення домінантних етнокультурних компонентів твору.

З цією метою найбільш доцільним може бути використання *прийому спостереження за текстом*, на основі якого учні самостійно або під керівництвом учителя виділяють необхідний матеріал. Ефективними можуть бути такі види роботи, як пошук повторюваних елементів, евристична бесіда. У випадках, коли школярам важко виокремити означені складники за допомогою спостереження, доцільно використати *прийом презентації етнокультурного компонента*, який реалізується за допомогою слова вчителя або повідомлення учня про наявні в тексті

елементи національної специфіки, читання уривка критичної статті, у якому йдеться про національний колорит твору.

2. Осмислення значення етнокультурних компонентів для конкретної етнолінгвокультурної спільноти, з'ясування їх ролі у творі.

Як зазначає М. Черкезова, важливо спрямовувати учнів на вияв національно-культурної семантики не лише на рівні мовних одиниць, а й на рівні художньої образності твору, його змісту в цілому [10, 39]. Провідними видами діяльності можуть бути читання фонових відомостей у підручнику або пошук національно-культурологічної інформації в спеціальній літературі. Для увиразнення ролі того чи іншого елемента у творі залучається *прийом використання образу-посередника*, зокрема порівняння семантики слова в різних національних контекстах (наприклад, значення слова “*хризантема*” для українців і японців), а також зіставлення аналогічних національно-культурних символів (наприклад, сакура й калина). Старшокласникам можна запропонувати дешифрування національного символу за художнім текстом, а також гру “Моделюємо твір без етнокультурного компонента”, засновану на інтелектуальному експериментуванні. Учням пропонується уявити твір без визначених елементів і відповісти на таке запитання: навіщо автор уводить їх у текст?

3. Аналіз елементів твору крізь призму домінантного етнокультурного компонента.

Залежно від специфіки конкретного твору аналіз може передбачати різні види робіт: характеристика образів твору крізь призму етнокультурного компонента, визначення з опорою на етнокультурний компонент ідейно-тематичної сутності, проблематики твору, аналіз образу автора як носія національного світосприйняття, аналіз національних особливостей хронотопу твору, аналіз композиції твору як відображення національного погляду на світ, аналіз національної мовностилістичної специфіки твору тощо.

4. Синтез результатів аналізу (узагальнення знань про особливості конструювання національного образу світу та засоби його відображення у творі, аргументація національної належності тексту (учням пропонується довести, що твір належить до певної національної культури)).

5. Читацька рефлексія (осмислення впливу національного образу світу, відображеного у творі, на власний світогляд). Ураховуючи схильність старшокласників до самоаналізу, можна запропонувати їм озвучити або викласти письмово свій діалог з твором.

Отже, формуванню етнокультурної компетентності учнів у процесі вивчення зарубіжної літератури сприяє систематичне використання в навчально-виховному процесі етнокультурологічного шляху аналізу творів, методичних прийомів і видів

робіт, спрямованих на пізнання інокультурного світу, відображеного у художньому тексті. Перспективним є розроблення методичної системи формування етнокультурної компетентності учнів засобами літератури.

Використана література:

1. Гамбург Л. Гулливер, Алиса, Винни-Пух и все-все-все: Приглашение в английскую детскую литературу”. – К.: Интерпресс ЛТД, 1996. – С. 95.
2. *Гуренко О.І.* Формування етнокультурної компетентності студентів педагогічного університету в умовах поліетнічного середовища: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.Сковороди. – Х., 2005. – 18 с.
3. *Дрок Н.Я.* Формування національної самосвідомості та етнокультурної компетентності підлітків у діяльності туристично-краєзнавчих гуртків // Державна етнонаціональна політика: правовий та культурологічний аспекти в умовах Півдня України. Зб. наук. праць V Всеукр. наук. конф. – Запоріжжя: Облдержадміністрація, ЗНТУ; Сімферополь: Доля, 2003. – С. 34 – 38.
4. Етнічний довідник // Електронний ресурс: www.socd.univ.kiev.ua/PUBLICAT/SOC/YEVTUKH/index.htm. 10.01.2009 р.
5. *Ісаєва О.О.* Теорія і технологія розвитку читацької діяльності старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури. – К., 2003. – 380 с.
6. *Кирилюк З.В.* Культурологія на уроці літератури не самоціль, а лише спосіб її глибшого осягнення // Всесвітня література в середніх навч. закладах України. – 2008. – № 11-12. – С. 4 – 7.
7. *Клименко Ж.В.* Теорія і технологія вивчення перекладних художніх творів у старших класах загальноосвітньої школи. – К.: НПУ ім. М.Драгоманова, 2006. – 340 с.
8. *Мірошниченко Л.Ф.* Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах. – К.: Вища школа, 2007. – 415 с.
9. *Ніколенко О. М., Куцевол О. М.* Культурологічний аналіз // Всесвітня література в середніх навч. закладах України. – 2004.- № 6. – С. 33 – 34.
10. *Поштарєва Т.В.* Формирование этнокультурной компетентности // Педагогика. – 2005. – № 3. – С. 35-42.
11. *Черкезова М. В.* Литературное образование и культура в национальной школе // Литература в школе. – 1993. – № 5. – С. 36 – 41.